

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Курсова робота з методики навчання англійської мови на тему:
«ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА
УЧНІВ 8 КЛАСУ»

студентки групи **СОа 16-19**
педагогічного факультету романо-германської та
української філології освітньої програми
«Іноземні мови та літератури, методика
навчання іноземних мов і зарубіжної літератури
(англійська мова і друга західноєвропейська
мова)» за спеціальністю 014 Середня освіта
Тарас Лілії Володимирівни

Члени комісії:

_____ Борецька Г. Е.
(підпис)
_____ Кузьменко Ю. В.
(підпис)
_____ Устименко О. М.
(підпис)

Науковий керівник:

канд. пед. н., доц. Устименко О. М.

Національні шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ.....	6
1.1. Вимоги до володіння англomовною лексичною компетентністю учнями основної школи.....	6
1.2. Потенційний словник як засіб навчання безперекладної семантизації нових лексичних одиниць.....	11
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА УЧНІВ 8 КЛАСУ.....	14
2.1. Вивчення педагогічного досвіду формування англomовного потенційного словника учнів основної школи.....	14
2. 2. Вправи для формування англomовного потенційного словника учнів 8 класу.....	18
ВИСНОВКИ.....	23
РЕЗЮМЕ.....	23
SUMMARY.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	26

ВСТУП

В Україні на законодавчому рівні Державним стандартом базової середньої освіти (2020 р.) висунуто низку ключових компетентностей, серед яких є «здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає вміння здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм мови, особливостей основних стилів і жанрів мовлення, типів мовної взаємодії» [5]. Для досягнення таких вимог учні основної школи (5-9 класів) мають розвинути компетентність у формуванні лексичних навичок, де потенційний словник займає особливе місце. Я. Стрельчук розглядає потенційний словник як «важливий і невід’ємний компонент змісту навчання іноземної мови, а його формування одним з основних завдань навчання лексичного матеріалу» [13, с.79]. С. Логвіна у своїй дисертації наголошує на важливості інтеграції України до європейської освітньої системи, що в свою чергу передбачає володіння англійською мовою. Але така задача ускладнюється недостатнім словниковим запасом, власне сформованістю потенційного словника в процесі оволодіння англомовною мовленнєвою діяльністю [7, с.5]. Положення з цього питання, описані у роботах таких методистів, як С. Дерба, С. Логвіна, С. Смоліна, І.Берман, Я. Стрельчук, В. Шмідт, І. Ярема, J. Little та ін.

Потенційний словник завжди вважався специфічним феноменом англійської мови та привертав особливу увагу методистів. Щоб досягти сформованості потенційного словника школярами, необхідно проводити спеціальну роботу, спрямовану на забезпечення учнів раціональними прийомами роботи з навчальним матеріалом. У сучасних умовах формування потенційного словника українських учнів набуває особливої значущості у зв'язку з тим, що в матеріалах ДПА та ЗНО з іноземної мови передбачені завдання, де потрібно показати рівень сформованості навичок самостійної семантизації лексичних одиниць і знання потенційного словника.

Отже, **актуальність теми** обумовлена недостатньою теоретичною та методичною досліджуваністю проблеми формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу, а також відсутністю у навчально-методичних комплексах з англійської мови спеціальних вправ щодо формування потенційного словника учнів основної школи.

Об'єктом нашого дослідження є процес формування англомовного потенційного словника учнів основної школи.

Предметом дослідження виступає методика формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу.

У зв'язку з цим **мета** нашого дослідження – вивчення особливостей формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу.

Завдання дослідження такі:

- визначити вимоги до володіння англомовною лексичною компетентністю учнями основної школи і, зокрема, 8 класу;
- розкрити поняття потенційного словника і його особливості;
- проаналізувати навчально-методичний комплекс «Focus 2» з англійської мови для 8 класу щодо наявності вправ і прийомів формування англомовного потенційного словника учнів;
- дібрати і розробити вправи для формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу.
- здійснити пробне навчання.

Задля досягнення поставлених завдань використано такі **методи** дослідження:

- відбір та аналіз літератури з проблематики дослідження;
- спостереження на уроках;
- відбір навчального матеріалу;
- пробне навчання.

Наукова новизна курсової роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні методичної доцільності формування англомовного потенційного словника учнів 8

класу.

Практичне значення курсової роботи відображено в розробці вправ для формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

1.1. Вимоги до володіння англomовною лексичною компетентністю учнями основної школи

Як зазначено у Державному стандарті базової і повної середньої освіти, навчання учнів іноземних мов «полягає у розвитку здобутих в основній школі вмій і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності, розвитку комунікативної компетентності з іноземних мов, поглибленні культурно-пізнавальних інтересів учнів, усвідомленні ними ролі мови в сучасному світі, формуванні рис успішного мовця, вихованні в учнів поваги до культурних традицій різних народів» [5].

Вивчення іншомовної лексики передбачає «удосконалення базових лексичних умінь, розвиток навичок вільно спілкуватися в різних ситуаціях, формулювати, висловлювати та відстоювати власну думку, вести дискусію, оцінювати життєві явища, різноманітні проблеми сучасності, висловлювати щодо них власне ставлення, досягати взаєморозуміння та взаємодії з іншими людьми» [6, с. 50]. Згідно з матеріалами Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (ЗЄР), всі теми, що вивчаються у ході засвоєння іноземної мови (ІМ), умовно розподіляються на 4 сфери спілкування: особисту, професійну, освітню та громадську [9; 23]. Вказані сфери спілкування тлумачаться у ЗЄР як домени. Вони представлені наступним чином:

- *особистий* – охоплені такі тематичні блоки як розповідь про себе, свою родину та друзів, дозвілля, харчування, природа і погода, проблеми забруднення навколишнього середовища;
- *професійний* – розкривається тематичний блок, який стосується майбутньої чи наявної професійної діяльності;
- *освітній* – вивчаються тематичні блоки, пов'язані з навчанням: предмети, організація навчання в Україні та в англomовних країнах, типи шкіл, улюблені

предмети, а також літературні жанри, вітчизняні та зарубіжні письменники, театр, телебачення, кіно, музика, молодіжний рух в Україні та світі, наука і технічний прогрес, сучасні засоби комунікації, подорож, спорт тощо;

- *громадський* – в якому учень вивчає та обговорює суспільні чи громадські питання, наприклад, про історію, населення, політичний устрій, традиції, визначні місця, транспорт англomовних країн тощо.

Згідно з матеріалами Програми з іноземної мови для загальноосвітніх закладів, в базовій школі вивчаються «лексичні теми, що належать до особистісної, публічної та освітньої сфер спілкування» [8]. Вони класифікуються та характеризуються наступним чином:

- *особистісна* – в якій представлені два тематичні блоки: я і мої друзі та стиль життя;

- *публічна* – найбільша сфера, оскільки представляє п'ять із восьми тем, а саме: засоби масової інформації; музика; література; Україна; Велика Британія;

- *освітня* – в якій учень обговорює шкільне життя.

Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5 – 9 класи також надають перелік мовного інвентаря, тобто лексику з англійської мови, якою повинен володіти учень на кінець 8-го класу загальноосвітньої школи, а саме:

- «друзі по листуванню»;
- кореспонденція;
- здоровий спосіб життя;
- повсякденні дії;
- види дозвілля;
- Інтернет;
- преса;
- періодичні видання;
- улюблені музичні стилі;

- музичні жанри;
- музичні інструменти;
- музиканти, композитори, виконавці відвідування концерту;
- вибір книг для читання;
- улюблений письменник, поет, книга, літературний герой;
- літературні жанри;
- відвідування бібліотеки, обладнання та послуги бібліотеки;
- географічне положення;
- клімат;
- населення;
- національності;
- школи в Україні та за кордоном;
- типи шкіл;
- приміщення, назви навчальних кімнат та шкільного обладнання;
- правила поведінки» [8].

Тобто навчання лексики є складовою реалізації мовної лінії Стандарту. Згідно з його вимогами школярі загальноосвітньої школи мають до кінця дев'ятого класу оволодіти комунікативною компетенцією (тобто всіма її компонентами) на рівні A2-A2+.

В Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти наведені детальні дескриптори, щодо володіння мовою та лексичним матеріалом на рівні A2 (середній).

Рівень A2 вказує на те, що користувач має відповідати наступним вимогам:

- «може розуміти ізольовані фрази та широко вживані вирази, необхідні для повсякденного спілкування у сферах особистого побуту, сімейного життя, здійснення покупок, місцевої географії, роботи;
- може спілкуватись у простих і звичайних ситуаціях, де потрібен простий і прямий обмін інформацією на знайомі та звичні теми;

- може описати простими мовними засобами вигляд свого оточення, найближче середовище і все, що пов'язане зі сферою безпосередніх потреб» [11].

Поняття *лексична компетентність* є предметом вивчення низки мовознавців і методистів. Керуючись визначенням, наведеним у ЗЄР, лексична компетенція – це «знання і здатність використовувати словниковий запас, вона складається з лексичних (стійкі вирази, однослівні форми) та граматичних (займенники, частки, сполучники, прийменники) елементів» [6, с. 48]. Про важливість лексичної компетентності для мовної особистості свідчить така настанова: «обсяг, діапазон і контроль лексичного запасу є основними ознаками оволодіння мовою, а отже, є такими і для оцінювання учнівського рівня володіння мовою, і для планування процесів вивчення та викладання мови» [9, с. 149].

В ході нашого дослідження ми також керувалися тлумаченням лексичної компетентності, запропонованою низкою авторів (О.П. Аматыєвою, А.М. Богуш, С.Л. Куліш та ін.) як «наявність певного запасу лексичних одиниць (ЛЮ) з урахуванням віку школярів, здатність адекватно їх використовувати: коректно вимовляти і писати, правильно організовувати граматично, розуміти на слух і в процесі читання, оперувати ними в актах комунікації у потрібному темпі і в різноманітних значеннях, доречно вживати образні вислови, прислів'я, приказки, фразеологічні звороти для досягнення відповідного комунікативно-функціонального результату» [10, с. 11].

С. В. Смоліна визначає лексичну компетентність як «здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній та динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та лексичної усвідомленості» [12, с.18]. Отже, лексична компетентність включає в себе лексичні навички, знання і здатність (*language awareness*) їх використання в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Таким чином, згідно з цим визначенням, до лексичної компетентності ми відносимо лексичні знання, навички та вміння.

Назвемо п'ять компонентів із яких складається лексична компетентність як

система:

1. *Мотиваційний компонент* визначає цілі і мотиви навчання лексиці, стимулює активність учнів до вивчення іноземної мови.

2. *Пізнавальний (когнітивний) компонент* «відповідає» за сформовані знання про лексичні одиниці й активність у подальшому їх застосуванні на практиці.

3. *Практичний компонент* «забезпечує» вміння застосовувати і сприймати лексичні одиниці у процесі комунікації.

4. *Рефлексивний компонент* «спонукає» аналізувати рівень володіння і правильність застосування засвоєних лексичних одиниць у мові.

5. *Поведінковий компонент* передбачає вміння самостійно працювати з лексичними одиницями [6, с. 48-51].

Формування лексичної компетентності прямо пропорційно залежить від формування в учнях лексичних навичок. У методичній літературі *лексичний навик* визначається як «автоматизована дія з вибору лексичної одиниці адекватного задуму та її правильного поєднанню з іншими одиницями у продуктивному мовленні (говоріння та письмо) й автоматизоване сприйняття та асоціювання зі значенням у рецептивному мовленні (аудіювання і читання)» [18, с.99].

Знання іноземної мови асоціюється зі знанням слів, в той час як володіння мовою – з лексичними навичками, які саме й забезпечують функціонування лексики у спілкуванні. Лексичні навички поділяються на:

- *рецептивні*, що необхідні для розуміння відповідних лексичних одиниць в аудіюванні та читанні;
- *репродуктивні*, тобто такі, що забезпечують продукування усного та писемного мовлення;
- *навички обґрунтованої здогадки* про значення лексичних одиниць потенційного словника, що також реалізують читання та аудіювання;
- *навички користування різними видами словників* [10, с. 200-249].

Отже, лексичні навички необхідно розглядати як важливий і невід'ємний

компонент змісту навчання іноземної мови, а їх формування – метою навчання лексичного матеріалу, а, отже, і володіння лексичною компетентністю.

1.2. Потенційний словник як засіб навчання безперекладної семантизації нових лексичних одиниць

Термін «потенційний словник» був запропонований професором Г. Винокуром та О. Смирницьким в першій половині ХХ століття. За ними відбулося трактування цього феномену Е. Ханпірою. Кожен з них цей термін трактував дещо по-різному, але в цілому зводилося до того, що потенційне слово може бути утворене за мовною моделлю високої продуктивності [13].

В основі чітко обмежених словникових мінімумів в межах програмних вимог можна розвивати потенційний словник учнів. «Він виникає на основі самостійної семантизації учнями невивченої лексики в момент читання. Вочевидь, що його обсяг та лексична навичка, яка розвивається на базі цього обсягу, перебуває в прямій залежності від ступеню оволодіння активним і пасивним мінімумами» [7, с. 260].

У методичній літературі розрізняють активний та пасивний словник [22]. Активним словником вважається та лексика, якою людина постійно користується в усному мовленнєвому спілкуванні [20]. Якщо слово не вживається тривалий час, то воно потрапляє до пасивного словника, тобто розпізнається при читанні і на слух, але не вживається в мовленні [21, 24]. Межі між ними дуже рухливі, вони можуть змінюватися в залежності від низки умов.

На додаток до цих чітко визначених «мінімумів закритого словникового запасу», важливо також розвивати потенційний словниковий запас учнів. Він є завжди «відкритим» та індивідуальним і формується на основі власної семантизації учнями нової лексики під час читання. Його обсяг і лексична навичка, що розвивається на основі цього обсягу, знаходяться в прямій залежності від ступеня засвоєння кожним учнем активних і пасивних мінімумів [21].

Деякі лінгвісти досліджували шляхи формування потенційного словника та пропонували власні класифікації джерел потенційного словника. Це І.М.Берман, К.І.Крупник, П.В.Царєв, проте загальноприйнятою вважається класифікація, яка містить п'ять типів слів:

- 1) «інтернаціональні слова, подібні за звучанням і написанням та за значенням до слів рідної мови (*class, exclusive, revolution, contrast*);
- 2) похідні слова та складені слова, які складаються з відомих учням компонентів (*write – writer, listen–listener; haircut, heartbeat*);
- 3) конвертовані слова (*show– to show, present – to present*);
- 4) нові значення відомих багатозначних слів (*go, run*);
- 5) слова, про значення яких учні можуть здогадатися за контекстом» [7, с. 227].

На основі цієї класифікації деякі методисти пропонують власний алгоритм роботи з потенційним словником, а саме:

1. «Введення лексичних одиниць за допомогою вправ, направлених на розвиток рецептивних навичок: аудіювання або читання.
2. Виділення в тексті слів, значення яких є незнайомими, але містять в своєму складі знайомі слова.
3. Розбір декількох слів вчителем. Поділ слова на дві-три частини, завдяки яким учні повинні розкрити значення цього слова.
4. Використання слів у вправах (заповнення пропусків в реченні, підбір потрібної графічної форми лексичної одиниці відповідно до контексту, складення двох частин слова).
5. Використання потенційних ЛО у мовленні, що дозволить учням свідомо використовувати їх» [3, с. 43].

Як відомо, особливим джерелом потенційної лексики є здогадка – важливий компонент самостійної семантизації слів. У ньому багато випадкового і несвідомого [17, с. 12]. Здогадка поділяється на мовну та мовленнєву. Мовна здогадка полягає у тому, що учень повинен визначити значення слова,

проаналізувавши структуру лексичної одиниці (з'ясування кореня слова, префіксів, суфіксів), а мовленнєва – передбачає розкриття значення невідомого слова в контексті, ситуації. Прийоми мовної та мовленнєвої здогадки методистом Н.В.Богушевич поділено на наступні групи і підгрупи [1, с.10 –11]:

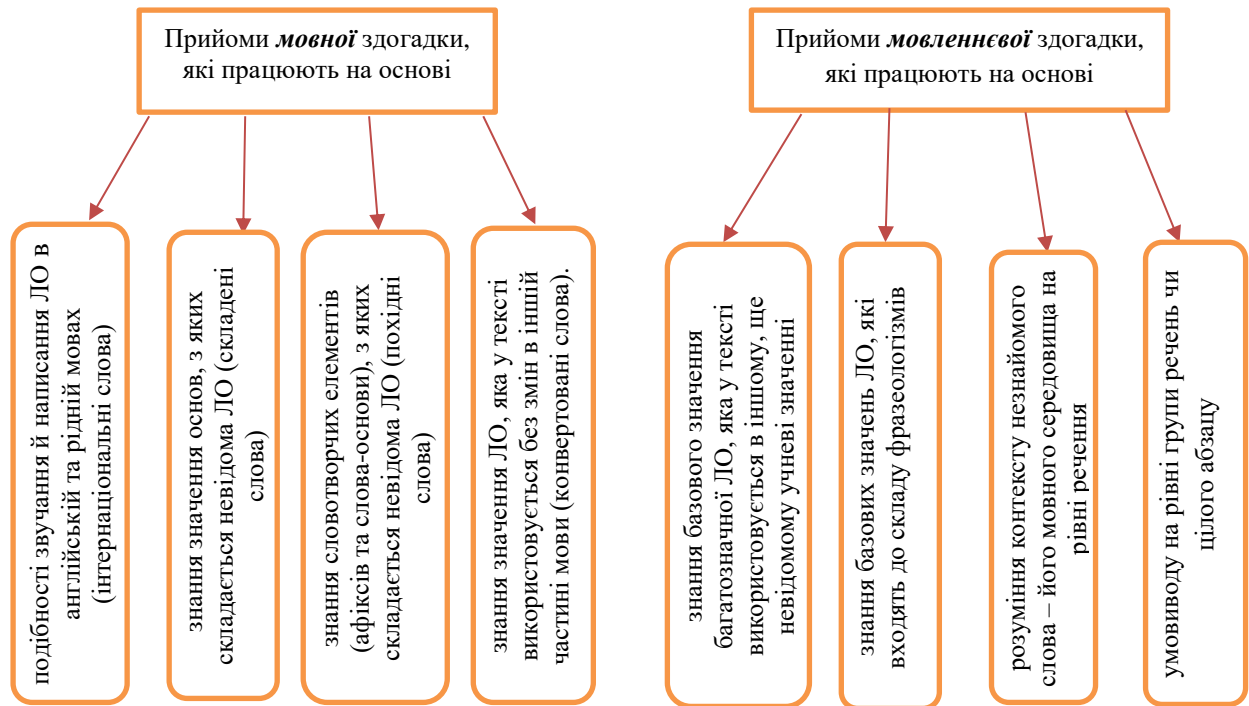

Схема 1.1 Прийоми мовної і мовленнєвої здогадки

Враховуючи класифікацію слів потенційного словника та різні прийоми здогадки, виділяють три групи вправ на формування потенційного словника під час читання та аудіювання:

«Група I. Вправи, спрямовані на засвоєння прийомів мовної здогадки.

Група II. Вправи, спрямовані на засвоєння прийомів мовленнєвої здогадки.

Група III. Вправи, спрямовані на комплексне застосування прийомів ММЗ» [1, с.11].

Отже, потенційний словник – це невідомі учням слова, значення яких вони можуть самостійно з'ясувати без словника на базі наявних знань (словотвір, інтернаціоналізми, конверсія тощо) та механізму здогадки (за допомогою наочності, контексту, підказок в тексті тощо).

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОТЕНЦІЙНОГО СЛОВНИКА УЧНІВ 8 КЛАСУ

2.1. Вивчення педагогічного досвіду формування англomовного потенційного словника учнів основної школи

Дослідницьке завдання цього підрозділу полягає в аналізі навчально-методичного комплексу (НМК) з англійської мови «Focus 2» [16] для 8 класу на наявність вправ та прийомів формування англomовного потенційного словника учнів. Саме цей НМК використовувався як основне джерело навчання на уроках англійської мови під час проходження педагогічної практики у 8 класі Спеціалізованої школи № 85 м. Києва.

НМК «Focus 2» – це надзвичайно потужний ресурс для навчання англійської мови учнів основної школи, в якому якісна підготовка до зовнішнього незалежного оцінювання відбувається в сучасному, цікавому для школярів середовищі, контекст, якого орієнтований на поглиблене вивчення англійської мови. «Focus 2» призначений для вивчення англійської мови у 8 класі. Його унікальність полягає в тому, що він включає сучасні розробки британських лінгвістів, методистів і вчителів, а також основний підручник і робочий зошит з традиційними компонентами, які допомагають планувати, розробляти і проводити уроки на найвищому рівні. Навчання за цим НМК проходить за підходом 3Ms – motivation (мотивація), memory (пам'ять), meaning (значення). Зміст курсу легко запам'ятовується, теми доступні, зрозумілі для учнів та мотивують їх до вивчення англійської мови. Теми в цьому НМК поділені за блоками, яких загалом є вісім, а саме:

1. Lives people live.
2. Science and technology.
3. The arts.

4. Home sweet home.
5. Time to learn.
6. Just the job.
7. Consumer society.
8. Well-being.

Кожен з блоків містить «vocabulary», тобто слова, які відповідають темі та мають бути засвоєні учнями 8 класу на кінець роботи з блоком. Ось візьмемо до прикладу блок «Lives people live», він містить 47 лексичних одиниць, які подаються в кінці самого блоку в алфавітному порядку та з транскрипцією. Однак, такому словнику не вистачає на наш погляд, семантизації, в тому числі безперекладної.

Розглянемо тематичний блок «Lives people live» стосовно наявності і характеру вправ для формування потенційного словника.

У частині «Vocabulary» перші 11 вправ не містять завдань на формування потенційного словника, лише в 12-ій з'являється завдання [16, с.5], яке частково включає прийом безперекладної семантизації, а саме мовленнєвої здогадки:

12 Rewrite the sentences with *like* if necessary. Then tick the sentences that are true for you.

- 1 I look my dad. I look like my dad.
- 2 My neighbours are kind and friendly. _____
- 3 My mum looks her mum. _____
- 4 My parents always look cheerful. _____
- 5 My grandmother looks Queen Elizabeth.

- 6 I chocolate. _____

Рис. 2.1 Вправа з елементами семантизації потенційної ЛО

По-перше, варто зазначити що в цій праві слово «look» вживається в іншому за звичне значення, причому не самостійно, а як частина виразу «look like», що тлумачимо як «бути схожим на». Сама лексема «look» – полісемантична. Вона має декілька значень, причому у двох граматичних формах (дієслово та іменник):

1) ДІЄСЛОВО:

- диві́тися, подиві́тися, гля́нути, глі́пнути на ко́го/що
- вигляда́ти
- робі́ти вигляд;

2) ІМЕННИК:

- по́гляд (на сце́ну і т. д.)
- look(s) ві́гляд (зо́внішній і т. д.), подо́ба.

По-друге, лексема «*look*» має переносні значення у виразах, як у випадку з вказаною вправою. У навчально-методичному комплексі з англійської мови «Focus 2», на жаль, в попередніх вправах не наведені жодні приклади багатозначного вживання цієї лексеми у контексті, де учні можуть застосувати мовленнєву здогадку. Лише в цій вправі, а саме на основі поданого прикладу першого речення, учні розуміють, що лексема «*look*», яка як їм відомо ще раніше може мати кілька значень, в комбінації з словом «*look*», яке означає «подобатися» та «як», з наведеного контексту про щось, що стосується мене та батька, має значення «виглядати як хтось», тобто «бути схожим на». Саме так учні, розуміючи вже відоме багатозначне слово «*like*» в нових значеннях, застосовують мовленнєву здогадку, що допомагає їм у виконанні вправи, яка сама по собі не спрямована на семантизацію потенційних ЛО, але містить деякі її елементи.

У частині «Listening» права 1.8 [16, с.7] відноситься до завдання на формування потенційного словника:

1 1.8 Do you know the places in the box where people do voluntary work? If necessary use a dictionary. Then listen and repeat.

in a developing country in a nursery
 in a hospital in a library on a farm
 in an old people's home in a prison
 in a soup kitchen for homeless people

Рис. 2.2 Вправа на здогадку значень виразів за компонентами

Автори наводять список слів та виразів місць, де можуть займатися

волонтерством. У цій вправі є деякі вирази, які не знайомі учням, але про їх значення учні можуть здогадатися за компонентами. Наприклад, вираз «*in an old people's home*» – означає «в будинку престарілих» – мається на увазі спеціалізований заклад, в якому на постійній основі живуть люди похилого віку. Усі лексеми окремо в «*in an old people's home*» знайомі учням, але як вираз – ні. Оскільки мова йдеться про місця, де займаються волонтерством, то для учнів стає очевидним, що це не «будиночок старих людей», а місце для людей похилого віку, що в українській мові називається «будиночок престарілих». Схожу ситуацію спостерігаємо з виразом «*in a soup kitchen for homeless people*». Прямий переклад лише розсмішить учнів, але використовуючи прийом здогадки за компонентами: якщо слова *soup* – суп; *kitchen* – кухня; *homeless* – безхатко; *people* – люди пов'язати з темою волонтерства, а саме місцями, де надають допомогу, стає зрозумілим, що мова йде про «їдальню для безхатченків».

Інша лексема, «*nursery*» викликає більше труднощів щодо значення ніж попередні слова, оскільки містить в собі корінь «*nurse*» та суфікс «*-ry*». Сама по собі ЛО “*nurse*” означає медсестра, а *nursery* - «ясла, дитячий садочок», тобто тут неможливо встановити семантичний зв'язок щодо значення похідного слова. З одного боку, суфікс «*-ry*» вказує на іменник, але, з іншого боку, різні значення які цей суфікс має не допомагає у семантизації поданого іменника, адже не конкретизує чи іменник стосується роду діяльності, чи заняття, чи якості. Тобто прийом аналізу словотворення тут не зовсім працює, тому учням потрібно знайти значення слова в словнику.

Отже, НМК з англійської мови “Focus 2” містить поодинокі вправи на формування потенційного словника, в яких потенційних ЛО зовсім мало, адже переважна кількість слів вже відома і їх значення учням не потрібно семантизувати. Тому в наступному підрозділі ми наведемо більше самостійно розроблених вправ на формування потенційного словника.

2. 2. Вправи для формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу

В цьому пункті на базі наявних текстів з того ж самого НМК з англійської мови «Focus 2» ми розробили декілька власних вправ на формування потенційного словника. Розглянемо текст першого блоку «Lives people live» [15, с. 4]:

GENERATION GAP?
YOUNG PEOPLE SAY ...

You do charity work because you're kind and **generous**, right? Well, that's a bit dishonest. In fact, I really enjoy spending time with older people.

Thanks to my visits, I hope she feels less lonely than before. Mitzi helped me a lot when I had some work problems.

She's a good listener. I talk to her about my worries and she gives me advice. **She's wise, sensitive and has a lot of experience.** I'm talkative, and they like that.

My grandparents are very quiet and polite, but older people are not all like that. John's really loud and funny. We laugh a lot together.

Рис. 2. 3 Текст з підкресленими потенційними ЛО

В наведеному тексті дві підкреслені лексеми відносяться до потенційного словника: *dishonest, talkative*.

Для даного виду слів ми розробили наступні вправи:

1. Make up words using prefix **dis-** : example: *connect – disconnect*

allow

honest

united

advantage

approve

Утворюються слова: *disallow, dishonest, disunited, disadvantage, disapprove*.

Ця вправа націлена на словотвір англійської мови де префікс «*dis-*» вживається для створення заперечення. Наступна вправа закріплює цю інформацію:

2. Think what notion positive (+) or negative (-) gives prefix “dis-” to these words? Example : *connect (+) – disconnect (-)*

Correct answer below:

Приклад правильного виконання завдання

Табл. 2.1

+	-
<i>allow</i>	<i>disallow</i>
<i>honest</i>	<i>dishonest</i>
<i>united</i>	<i>disunited</i>
<i>advantage</i>	<i>disadvantage</i>
<i>approve</i>	<i>disapprove</i>

На основі цієї вправи учні безперекладним методом семантизації з’ясовують, що префікс «*dis-*» вживається для створення негативного значення. Тому потенційні ЛО з тексту «*dishonest*» є протилежна до слова «*honest*».

3. Find and match the meaning of the words below:

decorative	балакучий
informative	освітній
educative	наслідувальний
imitative	інформативний
talkative	декоративний

Подана вправа спрямована на навчання здогадки на рівні словоформи. Для розвитку даного прийому здогадки та його засвоєння пропонуємо наступну вправу.

4. According to part of speech, fill the table below with words, so that a verb will have an appropriate adjective:

decorative, to talk, to educate, imitative, educative, to imitate, talkative to decorate

Вправа на засвоєння прийому словотворення

Табл 2.2

Verb	Adjective

На основі цієї вправи учні відпрацьовують механізм зв'язку між суфіксом «-ative» та приналежністю його до прикметника. Тобто вони фіксують, що за допомогою суфіксу «ative» на основі дієслова утворюються прикметники. Таким чином лексема з потенційного словника «*talkative*» – це похідний прикметник від дієслова «to talk» – розмовляти, який учням добре відомий, відповідно значення прикметника «*talkative*» вони з'ясовують на основі знаходження пар слів.

5. Complete the sentences, choosing from the suggested forms:

Sam is a friendly and ... person (talk, talkative, to talk).

I... his actions, because always to cheat me (like, liking, dislike).

Her... impresses people (dishonest, honest, honesty).

Their speech is so ..., that I will remember it for long (listener, listening, listenable).

Подану вправу пропонуємо для закріплення розуміння значення слів, тобто учні повинні за допомогою прийому мовної здогадки (знання словотвору) обрати форму слова, яка підходить до змісту речення.

Розглянемо ще один текст з цього ж блоку та розробимо вправи до нього:

« **Generation X** created the Internet. When they were teenagers, mobile phones were enormous, and not many people had computers at home. They had to deal with big changes in technology. But this generation is **adventurous** and **adaptable** – they are not afraid of change. Now they use **wearable** technology to stay fit and healthy. Generation

X believe in looking after themselves and staying young. Generation X grew up with both parents at work during the day. This is one of the reasons they are independent. Generation X are very **sociable**, but also **hard-working**. Even when they go out until late, they still get up for work. They're passionate about music. They invented punk, grunge and techno. When they were teenagers, they listened to music on cassette and CD players» [15, с.9].

6. Look at the words that look like those in your native language. Listen to the recording of the given words that sound like those in your native language.

Guess their meaning:

generation, respect, moderator, exclusive, insider, performance, contrast, sputnik, fact, sarcasm, robot

У тексті є слово з потенційного словника – *generation*, яке відноситься до інтернаціональних слів, тобто воно є ідентичним за звучанням та значенням у рідній мові – генерація (покоління), тому учні легко здогадуються про значення цього слова шляхом співвіднесення лексеми англійською мовою з еквівалентом рідною мовою [1, с.11].

7. Read the article above. Match the words in bold type with their Ukrainian equivalents in the box below.

Товариський	пристосований	авантюрний	працьовитий
			портативний (носимий)

Ця вправа забезпечує використання учнями мовної здогадки на рівні словоформи, а саме *adaptable: adapt-* пристосовуватись та суфікс *-able*. Поєднавши ці дві частини утворюється прикметник *пристосований*.

8. Read the words and guess the meaning of the words by combining the meaning of the smaller components:

good-looking	hard-working	well-dressed
handmade	brainstorm	waterproof
fingerprint	lifesaver	flashback

Виконуючи це завдання, учні здогадуються про значення слова шляхом співставлення відомих слів-основ (наприклад, *hand* – рука, *made* – зробити, співставивши ці слова, розуміємо, що це слово означає *зроблений власноруч*).

У тексті існує невідоме для учнів 8 класу слово *passionate*, про значення якого можна дізнатись, використовуючи мовленнєву здогадку. Тобто вони читають уривок: «They're **passionate** about music. They invented punk, grunge and techno. When they were teenagers, they listened to music on cassette and CD players» та перекладають його. За допомогою ідеї (думки) поданого далі уривку учні розуміють значення незнайомого слова [2, с.14]. У даному випадку це невідоме слово *passionate* означає *шаленіти, бути пристрасним*.

Отже, вправи розроблені у даному підрозділі, націлені на розвиток та засвоєння різних прийомів здогадки, адже саме вона є основним джерелом формування потенційного словника.

ВИСНОВКИ

На початку роботи за мету ставилося дослідити формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу. Результатом нашого дослідження стали наступні висновки.

Аналізуючи чинні вимоги до володіння англомовною лексичною компетентністю учнями основної школи, ми з'ясували, що школярі загальноосвітньої школи мають до кінця дев'ятого класу оволодіти комунікативною компетенцією (тобто всіма її компонентами) на рівні А2-А2+.

Потенційний словник – це такі лексичні одиниці, які не зафіксовані в попередньому мовному досвіді учнів, але, які можуть бути ними зрозумілі при рецептивних видах мовної діяльності (особливо при читанні) з опорою на фактори внутрішнього порядку, а саме на морфо-семантичній вмотивованості та через контекст. Тому і вправи мають базуватися на принципах «аналогії» та «контекстуальності». В процесі розширення потенційного словника учнів відбувається формування та розвиток навички розуміння незнайомих похідних та складних слів, інтернаціональних та конвертованих слів, а також невивчених значень багатозначних слів. Причиною формування власне навички є усвідомлення орієнтовної основи дії.

Вивчення педагогічного досвіду формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу на основі НМК «Focus 2» показав майже відсутність таких вправ. Тому нами було розроблено вправи на його формування, які вчать учнів самостійно семантизувати невідомі лексичні одиниці на основі знань правил словотворення, а також мовної та мовленнєвої здогадки. Робота над розвитком здогадки приводить до збагачення лінгвістичного кругозору учня, тому важливою складовою навчального процесу з іноземної мови у школі, без чого неможливе розуміння та засвоєння матеріалу на потрібному рівні, є саме формування потенційного словника.

РЕЗЮМЕ

Курсова робота на тему «Формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу» складається з двох розділів.

Перший розділ розглядає теоретичні засади формування англомовного потенційного словника учнів основної школи. Тут визначаються вимоги до володіння англомовною лексичною компетентністю учнями основної школи, а також розкривається поняття потенційного словника і його особливості, види та прийоми здогадки як основного джерела його формування.

Другий розділ присвячено методиці формування англомовного потенційного словника учнів 8 класу. Спочатку аналізується навчально-методичний комплекс «Focus 2» з англійської мови для 8 класу щодо наявності вправ і прийомів формування англомовного потенційного словника учнів, а потім на його основі розробляються власні вправи.

Ключові слова: англомовна лексична компетентність, потенційний словник, прийоми мовної та мовленнєвої здогадки, учні 8 класу.

SUMMARY

The term paper on the topic «Formation of the English potential vocabulary of 8th grade pupils» consists of two chapters.

The first chapter examines the theoretical foundations of the formation of the English potential vocabulary of middle school pupils. It determines the requirements for mastery of the English lexical competence of middle school pupils, explains the notion of the English potential vocabulary, its features, types and techniques of word guessing as the main source of the English potential vocabulary formation.

The second chapter is devoted to repeating the method of forming the English potential vocabulary of 8th grade students. First, it analyzes the EMC «Focus 2» in terms of exercises and techniques for forming the English potential vocabulary of 8th grade pupils and here, based on it, own exercises are created.

Keywords: English lexical competence, potential vocabulary, word guessing techniques, 8th grade pupils.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богушевич Н. В. Комплекс вправ для формування потенційного словника в учнів основної і старшої школи / Н. В. Богушевич, В. В. Сорока // Іноземні мови : [науково-методичний журнал]. – 2013. – № 1. – С. 10–16.
2. Богушевич Н. В. Формування потенційного словника учнів основної і старшої загально-освітньої школи під час читання / Н. В. Богушевич, В. В. Сорока // Іноземні мови. – 2011. – № 2. – С. 10 – 15.
3. Ваніна Г.В. Формування потенційного словника учнів з опорою на внутрішню форму слова / Г. В. Ваніна, А. С. Сидоренко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. – 2017. – Вип. 58. – С. 40 – 44.
4. Дербя С. Основні етапи роботи іноземних студентів над українською лексикою //Наукові записки. Випуск 119. Серія: Філологічні науки (мовознавство) Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. С. 284-286.
5. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Офіційний вісник України. 2020. URL: <https://5/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> .
6. Коханевич М. І., Джава Н. А. Формування лексичної компетентності на початковому етапі навчання іноземної мови //Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2016. №. 14. С. 48-51.
7. Логвіна С. А. Формування потенційного англомовного словника майбутніх філологів для сприймання автентичного мовлення: дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / Світлана Андріївна Логвіна; наук. кер. Р. Ю. Мартинова; МОН України, ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2014. 289 с.
8. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 5-9 класи. 2023. URL: <https://5/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi->

inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf

9. Ніколаєва С. Ю. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.

10. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва, О. В. Бігич, С. В. Гапонова. Київ: Ленвіт, 2002. С. 26-120.

11. Рівні володіння мовою: глобальна шкала освіти.

URL:<http://www.univ.kiev.ua/ua/resources/tests4/>

12. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції // Іноземні мови. 2010. №4. С. 10-23.

13. Стрельчук Я. В. Роль і місце потенційного англомовного словника студентів нефілологічних спеціальностей // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія]. Сер.: Педагогіка. 2012. №. 209, Вип. 197. С. 75-85.

14. Шмідт В. В. Етапи формування іншомовної лексичної компетенції студентів немовних спеціальностей // Вісник ЧДУ ім. Петра Могили. Наукові праці. 2009. Т. 95. №. 108. С. 141-145.

15. Ярема І. А. Зміст формування англомовної лексичної компетентності в професійно орієнтованому говорінні студентів металургійних спеціальностей // Вісник Запорізького національного університету. Серія: Педагогічні науки. Запоріжжя. 2012. С. 197-203.

16. Focus 2. Student's book with Basic PEP Pack Furnitures./ S. Kay V. Jones D. Brayshaw, B. ichalowski, B. Trapnell. 159 p.

17. Ishmatova Yu. The role of active, passive and potential vocabulary in teaching English//Asia pacific journal of marketing & management review. Vol. 11, Issue 07, 2022. pp.12-14.

18. Jenkner L., Wagner S. Die Förderung lexikalisch-semantischer Kompetenzen über Tafelbilder //Sprachförderung und Sprachtherapie in Schule und Praxis. 2012. Т. 2. №. 2012. С. 95-104.

19. Kósa G. Lexikalische Kompetenz im schulischen Fremdsprachenunterricht //Institute of German Studies, Department of Germanic Literatures University of Debrecen. 2019. C. 30-42.
20. Laufer B., Paribakht T. S. The relationship between passive and active vocabularies: Effects of language learning context //Language learning. 1998. Vol. 48. №. 3. pp. 365-391.
21. Nagy W., Scott J., Kamil M. L. Vocabulary processes //Handbook of reading research. 2016. Vol. 3. pp. 438-500.
22. Nemati A. Active and passive vocabulary knowledge: The effect of years of instruction //The Asian EFL Journal Quarterly. 2010. T. 12. №. 1. pp. 30-46.
23. The Common European Framework of Reference for Languages. URL:www.uk.cambridge.org/elt.
24. Zhihong Y. Learning words / Yang Zhihong // Forum. – July, 2000. – Volume 38. – № 3. – P. 18 – 21.